

АМЕРИКАНСЬКІ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ ЯК РЕСУРС МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Долинна Анна

Сучасна система професійної підготовки фахівців психологічного профілю в Україні перебуває в процесі трансформації, що зумовлено як внутрішніми потребами суспільства, так і глобальними тенденціями в освіті. В умовах євроінтеграції та постійних соціальних викликів, зокрема, війни, зростання кількості психологічних травм, кризи ідентичності та ментального здоров'я, зростає потреба у якісній, практично орієнтованій та науково обґрунтованій підготовці майбутніх психологів. У цьому контексті особливої цінності набуває досвід США, де сформувалися ефективні моделі професійної підготовки психологів, орієнтовані на гармонійне поєднання теорії, наукових досліджень і практики.

Американські моделі підготовки, такі як *scientist-practitioner model* (Баулдерська модель), *practitioner-scholar model* (Вейлська модель), *clinical scientist model* та компетентнісно орієнтовані моделі, дозволяють забезпечити цілісну, структуровану і гнучку освітню траєкторію для майбутніх фахівців. Зазначені моделі акцентують увагу не лише на формуванні теоретичних знань, але й на розвиткові практичних навичок та дослідницьких компетентностей, що особливо актуально в умовах сучасної української реальності. Їх аналіз та адаптація можуть слугувати потужним ресурсом для модернізації української освітньої системи, зокрема у сфері підготовки психологів, і сприяти підвищенню якості надання психологічної допомоги на всіх рівнях [1–3].

Метою тези є обґрунтування американських моделей професійної підготовки фахівців психологічного профілю як ресурсу модернізації української освіти.

Тематика американських моделей професійної підготовки психологів знайшла своє відображення у працях як зарубіжних, так і українських науковців. Серед ключових постатей, які формували концепцію *scientist-practitioner model*,

варто згадати Девіда Шакоуа (David Shakow), який у 1949 році під час Баулдерської конференції заклав основу цієї моделі. Згодом розвиток отримала practitioner-scholar model, яку розвивали такі дослідники, як Р. Петерсон, Д. Петерсон та Дж. Абрамс. Вони акцентували увагу на практичній спрямованості підготовки фахівців. У вітчизняному науковому просторі питання інтеграції американського досвіду в українську освітню систему розглядали О. Стойка, О. Затворнюк, Н. Мосол, які аналізували як зміст, так і форми організації підготовки психологів у США з метою адаптації цих підходів до українських реалій (рис.1, табл. 1).

Рис. 1. Американські моделі професійної підготовки психологів

Усі чотири моделі мають практичну цінність і можуть бути поетапно інтегровані в українську освітню систему залежно від рівня навчання, мети програми та профілю ЗВО. Їхнє поєднання та адаптація допоможуть не лише модернізувати підготовку психологів, а й підвищити якість психологічної допомоги у воєнний і післявоєнний період.

Таблиця 1

Переваги та можливості адаптації американських моделей професійної підготовки психологів в українській системі освіти

Назва моделі	Короткий опис	Основні характеристики	Переваги	Можливість адаптації в Україні
1	2	3	4	5
Scientist–Practitioner Model (Баулдерська модель)	Створена у 1949 році на конференції в м. Боулдер, США. Поєднує наукові дослідження і клінічну практику	Випускники, дослідники, практики	Розвиває критичне мислення	Може бути впроваджена у провідних університетах з науковими школами та магістратурою, аспірантурою
		Орієнтація на доказову практику	Стимулює інтеграцію теорії та практики	
		Обов’язкова участь у дослідженнях	Готує до наукової кар’єри	
Practitioner–Scholar Model (Бейлська модель)	Розроблена у 1973 році в м. Вейл. Акцент на підготовку практиків з меншим фокусом на наукову діяльність	Підготовка спрямована переважно на практику	Більше практики	Підходить для практико-орієнтованих освітніх програм у педагогічних університетах або коледжах
		Замість PhD надається PsyD	Актуальна для майбутніх консультантів, шкільних та клінічних психологів	
		Менше акценту на дослідження		
Clinical Scientist Model	Орієнтована переважно на академічну кар’єру та дослідження. Вимагає високих наукових стандартів	Глибоке занурення в експериментальну психологію	Високий рівень наукової підготовки	Частково придатна для НАН України, профільних НДІ або дослідницьких центрів
		Орієнтація на новаторські підходи	Формує експертів у галузі психологічних досліджень	
Competency-Based Model	Сучасний підхід, що фокусується на розвитку конкретних професійних компетентностей і етичних стандартів	Чітко окреслені компетентності (клінічні, етичні, дослідницькі тощо)	Зрозумілі цілі навчання і персоналізація освіти	Може бути впроваджена в рамках реформи ЗВО та при акредитації програм згідно з ESG-стандартами
		Регулярна оцінка прогресу та гнучка структура	Відповідає потребам сучасного ринку праці	

Модель Scientist–Practitioner (Баулдерська) поєднує наукову і практичну підготовку психологів. Випускники повинні не лише працювати з клієнтами, а й володіти навичками дослідження. Такий підхід формує критичне мислення та орієнтує на доказову практику. В Україні цю модель доцільно застосовувати у магістратурах, аспірантурі та наукових установах [1, 3].

Модель Practitioner–Scholar (Бейлська) орієнтована передусім на практику, з меншим акцентом на дослідження. Її мета – підготувати фахівців для роботи у школах, клініках, соціальних службах. Вона добре підходить для педагогічних і медичних університетів в Україні [2, 3].

Clinical Scientist Model має чітко академічну спрямованість і готує науковців у сфері психології. Підходить для вузькопрофільних програм, де головним є проведення досліджень і розробка нових методик. В українських умовах модель може реалізовуватись у НАН України або на базі дослідницьких центрів [1, 2].

Competency-Based Model – сучасний підхід, орієнтований на формування конкретних професійних компетентностей. Така модель є гнучкою, адаптивною і відповідає європейським стандартам освіти. В Україні вона вже частково впроваджується в рамках освітньої реформи [2, 3].

Таким чином, вивчення та адаптація американських моделей професійної підготовки фахівців психологічного профілю є не лише доцільною, а й необхідною умовою для підвищення ефективності вітчизняної освіти, що відкриває нові можливості для формування конкурентоспроможних спеціалістів, здатних якісно реагувати на сучасні виклики, що постають перед українським суспільством.

Список використаних джерел

1. American Federation of Teachers. Vplyv travmy, yii proiavy u povedintsi ta navchanni: shcho potribno znaty vchyteliu. PON.org.ua, 2023. Retrieved from <https://surl.it/fhfhnd>
2. Office of Superintendent of Public Instruction. Vprovadzhennia sotsialno-emotsiinoho navchannia u shtati Vashynhton. OSPI Washington SEL Implementation Brief, 2023. №12. P. 1–12. Retrieved from <https://surl.li/xtxzrz>
3. Vizniuk I. M., Dolynyny S. S., Volohata K. M., Romashchuk O. I. International charity and cooperation projects regarding the organization of volunteer posttraumatic growth programs. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. DOI:10.52058/2786-6025-2024-1(29)-391-399